

Sosiaali- ja terveysministeriö
PL 33, 00023 VALTIONEUVOSTO

Asia: Täydennys elinsiirroista tekemääni kanteluun, jonka Valvira siirsi sosiaali- ja terveysministeriölle

Sosiaali- ja terveysministeriölle

Tein 4.4.2011 kantelun Valviralle elinsiirroista.

Valvira ilmoitti minulle 19.4.2011 päivämällään kirjeellä (dnro 414/05.01.03.00/2011) siirtäneensä kanteluni ("kirjoitukseni") sosiaali- ja terveysministeriön käsiteltäväksi.

Valvira perusteli siirron viittauksella hallintolain (434/2003) 21 §:ään, jonka 1 momentin ensimmäinen virke kuuluu seuraavasti:

Viranomaisen, jolle on erehdyksestä toimitettu asiakirja sen toimivaltaan kuulumattoman asian käsittelemiseksi, on viipymättä siirrettävä asiakirja toimivaltaiseksi katsomalleen viranomaiselle.

En ole kylläkään varma, eikö Valvira olisi kuitenkin ollut asiassa toimivaltainen. Siirto on valitettava, sillä kanteluni arvostelee myös ministeriötä, ja toisaalta kanteluni lakkaa olemasta kantelu.

Näen aiheelliseksi täydentää nyt kirjoitustani.

1) Kolmannessa lainaamassani lehtiartikkelissa ministeriön edustaja siis lausui, että laki ei velvoita käyttämään aivokuollutta vainajaa elinsiirtoon, vaan siihen on oikeus. Mutta, kuten kantelussani perustelin, aivan kanteluuni liittymättömien seikkojen tähden lakia ei todellakaan olisi voitu kirjoittaa ehdottoman velvoittavaksi. Sen sijaan oleellista laissa on, että siinä ei ole viittausta omaisten tai heistä joidenkin mahdolliseen vastustavaan kantaan. Lakiin ei siis kirjoitettu esimerkiksi seuraavaa tekstiä:

Kuolleen ihmisen elimien, kudoksien tai solujen irrottamisesta voidaan luopua vainajan lähiomaisen tai muun läheisen toimenpidettä vastustavan kannan vuoksi.

Tästä huolimatta ministeriön edustaja vastasi toimittajan kysymykseen, jääkö laki kuolleeksi kirjaimiksi, jos sen mukaan ei toimita, puhumalla pelkästään omaisista eikä lainkaan lääkäreistä: "Jos tilanne menee siihen, että omaiset kovin ponnekkaasti ja jatkuvasti vastustavat elinsiirtoja, sitten tietysti täytyy miettiä, mikä se käytäntö pitäisi olla."

Käytännön pitäisi tietysti olla lain hengen ja kirjaimen mukainen eli sellainen, että omaisten vastustus jätetään huomioon ottamatta. Syy väärään käytäntöön on lääkäreissä, jotka jo ennen lain muutosta oma-aloitteisesti ohittivat jopa myönteisen elinluovutustestamenttikortin omaisten tähden lain siihen velvoittamatta. On hyvin valitettavaa, että ministeriö on väärässä käytännössä mukana. Ei omaisia saa syyttää. Mutta toisaalta omaisia ei saa myöskään saattaa asemaan, eikä heille saa myöskään sellaista asemaa sallia, jossa he joutuisivat itse ottamaan kantaa.

Laki lähtee nyt perustuslain mukaisesti ihmisen itsemääräämisoikeuden kunnioittamisesta, ja siitä on pidettävä kiinni. Muu loukkaa syvästi niitä, jotka ovat elintensä luovuttamisen kannalla, vaikka eivät ehkä itse kantaansa nimenomaisesti ilmaisikaan, koska siihenhän ei ole välttämätöntä tarvetta, mutta jotka yhtäläisesti tämän kantansa mukaisesti asettuisivat elinsiirtojonoon, jos taas sellaiseen tulisi tarvetta. Sellaisessa loukkauksessa ei ole mitään inhimillistä. Miksi vain niiden kannan sallittaisiin tulla kunnioitetuksi, jotka ovat elintensä luovutusta vastaan (vaikka eivät sitten kaikesti epäroisikään hyväksyä siirrettävää elintä itselleen), mutta ei niiden kannan, jotka ovat elinsiirtotoiminnalle myötämielisiä?

Perustuslailla voidaan asiaa puolustaa myös elinsiirteitä odottavien kannalta. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 24/2010 vp) mukaan ehdotetulla sääntelyllä on kiistaton kytkentä perustuslain 7 §:n 1 momenttiin, jonka mukaan jokaisella on oikeus elämään, ja 19 §:n 3 momenttiin, joka velvoittaa julkista valtaa turvaamaan jokaiselle riittävät terveyspalvelut ja edistämään väestön terveyttä; ehdotetulla sääntelyllä on siten poikkeuksellisen painavia ja perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviä perusteita.

Vähättelevä puhuminen pelkästä oikeudesta elinten irrotukseen siirtoa varten verrattuna jokaisen oikeuteen elämään ja julkisen vallan velvollisuuteen turvata jokaiselle riittävät terveyspalvelut ei ole lain mukaista.

Vastauksessa 10.3.2011 kanteluuni eduskunnan oikeusasiamiehelle vedottiin siis myös ministeriön sekkaperäisiin ohjeisiin perusteluksi sille, että asiaa ei ryhdytty tutkimaan enempää. Mutta ministeriön olisi ryhdyttävä valvomaan näiden ohjeiden noudattamista sen sijaan, että se julkisuudessa asettuu tukemaan niiden mitätöintiä.

Ei ministeriön sovi vain asettua tarkkailemaan lain toimivuutta, jos lakia kerran sovelletaan vanhan lain mukaisessa muodossa. Kantelukirjoitukseni joka tapauksessa kertoo, että tällöin on jomenty pieleen ja että käytäntöä on kiireisesti oikaistava, vaikkapa kantelukirjoitukseeni viitaten.

On huomattava, että ilmeisestikään lain muutos ei ole johtanut sellaisiin protesteihin, joissa ihminen selittäisi kyllä itse suostuvansa elintensä irrotukseen kuolemansa jälkeen mutta haluavansa tästä huolimatta antaa lopullisen päätösvallan omaisilleen. Itse asiassa ihmisen kannanotto, että hänen omaisensa päättäkööt hänen jälkeensä, olisi seurauksiltaan todella kummallinen. Laki ei edes salli vastuun työntämistä omaisille eikä oikeasti sovellettuna anna heille kannanottoon oikeuttakaan; ihmisen itsensä vetäytyminen kannanotosta taas kertoo, että hänen kantansa ei siis ilmeisesti ollut elinluovutuksen vastainen, joten hänen elimensä saadaan irrottaa mahdollisesta omaisten vastustuksesta huolimatta.

2) Kirjoitin, että kun elinluovutuksissa on usein kyseessä äkillinen kuolema, johon omaiset eivät ole varautuneet, niin sellainen kuolema on juuri asian luonne. Tarkennan, vaikka se on varmaankin tarpeetonta, että on auttamaton, että kyseessä on usein juuri äkillinen kuolema, ja että asioiden yhteys pitää vain hyväksyä. Tähdennän uudemman kerran, että eläessään jokaisella on riittävästi aikaa erityisesti mahdollisen vastustavan kantansa ilmaisemiseen. Tässäkin yhteydessä totean, että äkillisen kuoleman tapauksessa kuolevalla itsellään ei kaikeksi ole asiassa pohdittavaa; häntä konkretisoituva ajatus elintensä irrottamisesta tuskin ehtisi mahdollisesti ahdistaa, joskaan toisaalta häntä tuskin myöskään ehtisi lohduttaa hänen pian muille antamansa apu ja, joskaan ei elämänsä, niin elimiensä jatkuminen muissa.

Dosentti Jouni Luukkainen

puheenjohtaja, Pääkaupunkiseudun ateistit ry (kotisivu: www.ateistit.fi)

Wallininkuja 2 C 53, 00530 HELSINKI

p. (09) 7534 703, (09) 191 51443, jouni.luukkainen@helsinki.fi